

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

**TREBALL FINAL DE GRAU EN
MESTRE/A D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA
MENCIÓ DE MÚSICA**

**Percussió corporal com a eina per
millorar la coordinació motriu**

Vicent Obiol Pons

Ximo Ortells Agramunt

Música

2020/2021

ÍNDIX

1. Introducció	5
1.1. Justificació de la temàtica triada	5
1.2. Introducció teòrica: estat de la qüestió	7
2. Metodologia	9
3. Desenvolupament del treball	11
4. Conclusions	18
5. Bibliografia	19
6. Webgrafia	20
7. Annexos	21

Agraïments

És difícil incloure a totes les persones que m'han ajudat tant de manera directa com indirecta en la realització del TFG, però vaig a agrair a algunes per diverses raons.

Primer, la família. Gràcies als meus pares i a la meua germana per donar-me suport continuament i aconsellar-me per poder dur a terme tot el que jo volia fer. A més, també agraiïsc a la resta de família que ha confiat en mi sempre.

En segon lloc, gràcies a la meua companya de vida Lucia, per ajudar-me quan més em costava seguir i no deixar-me defallir. També, entren en aquest grup tots els amics i amigues que s'han preocupat pel projecte que estava realitzant i m'han aconsellat tenint en compte la seua experiència fent aquest tipus de treballs.

En tercer lloc, vull donar les gràcies a tot el que m'ha donat l'UJI. Gràcies a Belén, Alba, Àlex i la resta de companys i companyes del nostre curs. Menció especial a Ximo, el tutor d'aquest TFG, per ser el meu tutor i mentor, sempre parlant des d'un punt de vista tant clar que repetiria una i mil vegades per tornar a creuar els nostres camins.

No em deixaré tampoc a Belén, la supervisora de les meues pràctiques a l'escola. Gràcies per deixar-me entrar a les teues classes, dur a la pràctica tot el que està en aquest treball i donar-me tantes experiències boniques. Gràcies a l'equip directiu i al claustre del CEIP La Mediterrània d'Orpesa per obrir-me les portes i fer-me sentir un mestre més.

Em queda agrair al festival Percufest, el lloc on es va despertar la meua curiositat sobre la percussió corporal. Tot va ser gràcies al professorat especialitzat en la matèria que va impartir les classes.

Per acabar, sé que em deixe a molta gent i demane perdó per no mencionar-vos, però aquest últim paràgraf va dirigit al meu avi, que per desgràcia va començar aquest camí del TFG al meu costat i ara el duc al meu cor. És la persona que més ensenyances de vida m'ha donat i sé que m'han servit i em serviran per sempre. Gràcies!

Resum

En els temps actuals en els quals ens trobem, la tecnologia avança de manera molt ràpida i dins de les aules cada vegada busquem més l'eficiència i l'efectivitat del nostre alumnat. Per aconseguir-ho, en l'àmbit musical ens basem cada vegada més en recursos creats a partir de metodologies més innovadores, com és la metodologia BAPNE, combinades amb els punts forts de les metodologies tradicionals per poder aconseguir els millors resultats en el menor temps possible. Està clar que l'objectiu final és la qualitat dels aprenentatges i no la quantitat. Però, potser sí que puguem treballar aquests coneixements de manera interdisciplinària amb altres assignatures. En aquest treball d'investigació, trobem una proposta didàctica d'activitats relacionades amb la percussió corporal que poden ajudar a millorar la coordinació motriu de l'alumnat, encara que ha estat dut a terme dins de la situació d'excepció per la pandèmia mundial de la COVID-19. La unitat didàctica està relacionada amb l'àrea d'Educació Física, de manera que es pugui treballar conjuntament amb la proposta didàctica relacionada amb el ritme i el moviment. A més, la proposta s'ha aplicat a dues classes de cinquè curs de primària i els resultats obtinguts han sigut satisfactoris, encara que les activitats inclouen propostes de millora d'aquestes.

Paraules clau

Percussió corporal, coordinació motriu, metodologia BAPNE.

Resumen

En los tiempos actuales en los cuales nos encontramos, la tecnología avanza de manera muy rápida y dentro de las aulas cada vez buscamos más la eficiencia y la efectividad de nuestro alumnado. Para conseguirlo, en el ámbito musical nos basamos cada vez más en recursos creados a partir de metodologías más innovadoras, como es la metodología BAPNE, combinadas con los puntos fuertes de las metodologías tradicionales para poder conseguir los mejores resultados en el menor tiempo posible. Está claro que el objetivo final es la calidad de los aprendizajes y no la cantidad. Pero, quizás sí que podamos trabajar estos conocimientos de manera interdisciplinaria con otras asignaturas. En este trabajo de investigación, encontramos una propuesta didáctica de actividades relacionadas con la percusión corporal que pueden ayudar a mejorar la coordinación motriz del alumnado, aunque ha sido llevado a cabo dentro de la situación de excepción por la pandemia mundial de la COVID-19. La unidad didáctica está relacionada con el área de Educación Física, de forma que se pueda trabajar conjuntamente con la propuesta didáctica relacionada con el ritmo y el movimiento. Además, la propuesta se ha aplicado en dos clases de quinto curso de primaria y los resultados obtenidos han sido satisfactorios, aunque las actividades incluyen propuestas de mejora de ellas.

Palabras clave

Percusión corporal, coordinación motriz, metodología BAPNE.

Abstract

In the current times in which we find ourselves, technology advances very quickly and within the classrooms we increasingly seek the efficiency and effectiveness of our students. To achieve this, in the musical field we keep relying on resources created from more innovative methodologies, such as the BAPNE methodology, combined with the strengths of traditional methodologies in order to achieve the best results in the shortest possible time. It is clear that the final objective is the quality of the learning and not the quantity. But, perhaps we can work on this knowledge in an interdisciplinary way with other subjects. In this research work, we found a didactic proposal for activities related to body percussion that can help improve the motor coordination of students, although it has been carried out within the exceptional situation due to the global pandemic of COVID-19. The didactic unit is related to the area of Physical Education, so that it can work together with the didactic proposal related to rhythm and movement. In addition, the proposal has been applied in two classes of fifth grade of primary school and the results obtained have been satisfactory, although the activities include proposals for their improvement.

Keywords

Body percussion, motor coordination, BAPNE methodology.

1. Introducció

1.1. Justificació de la temàtica triada

Després de moltes decisions difícils a l'hora d'escollir una temàtica, la que més m'ha agradat ha sigut aquesta per diversos motius. En primer lloc, sóc percussionista i actualment estic cursant grau superior del meu instrument. Sempre m'he sentit atret per la percussió corporal, i això ha fet que m'interessara pel que era, pels beneficis que tenia i, per descomptat, per practicar-la i gaudir-la. He tingut la sort d'acudir a cursos de formació on el professorat era especialista en aquest concepte i m'ha ensenyat molts coneixements com patrons rítmics, coordinació motriu i independència. Tot i això, ningú m'ha ensenyat com aplicar-ho a l'escola; és per aquest motiu que per a mi és molt motivador investigar sobre aquest vessant de la percussió.

En segon lloc, durant la meua època com alumne de primària la percussió corporal no ha sigut un factor que es treballa de manera exhaustiva, o sí que es treballa però de manera molt superficial.

En tercer lloc, que cada vegada més el professorat és qui està invertint temps en la percussió corporal, ja que s'ha demostrat que ajuda a la coordinació motriu d'una manera prou significativament. A la mateixa vegada, la percussió corporal exigeix disciplina i constància, i ens interessa per poder crear un hàbit de treball tant individual com grupal per poder incentivar el desenvolupament cognitiu i aconseguir els objectius que proposarem a continuació.

Cal mencionar que aquest TFG està elaborat durant una època molt dura com és la pandèmia de la COVID-19, cosa que es reflecteix a l'hora de dur a terme les activitats per poder garantir la seguretat i la salut tant del professorat com de l'alumnat.

OBJECTIUS

Els objectius principals del treball d'investigació són els següents:

- Millora de la coordinació motriu entre mans i peus.
- Millora de la coordinació entre la veu i el moviment corporal.
- Augment dels coneixements i possibilitats sobre la percussió corporal.
- Adquisició d'hàbits de treball

Tenint en compte aquests objectius, també podem anomenar d'altres més secundaris:

- Assimilació de ritmes sense necessitat de tenir instrumental físic.
- Coneixement del cos.
- Assoliment d'almenys dos patrons rítmics útils per aplicar-los a la música actual.
- Coordinació grupal entre iguals.

A més, aquesta unitat pot anar de la mà amb una Unitat Didàctica de ritme de l'assignatura Educació Física, afavorint així la interdisciplinarietat. Pel que fa al ritme, ens referim a "proporció de temps entre diversos sons, moviments, fenòmens o actes repetits" (Acadèmia Valenciana de la Llengua, s.f., definició 1). El ritme forma part de l'ésser humà. Pensem que la proposta didàctica que farem pot complementar un tema que no se treballa prou en l'etapa de l'Educació Primària, ja que se sol associar a un terme només musical i per tant es treballa en l'àrea de música exclusivament.

Per què hem de treballar el ritme?

- El moviment rítmic ajuda al xiquet/a a prendre consciència i fer-se amo del seu cos.
- Proporciona major agilitat psicològica.
- Ajuda a consolidar la seua personalitat i a adaptar-se millor al medi sociocultural.

El ritme es pot treballar de diferents maneres:

- Moviments a ritme de tambor: variant el ritme.
- Associant sons a moviments.
- Cançons infantils amb balls senzills.
- Ús d'instruments musicals, palmes, etc.
- Música: en utilitzar-la aconseguim despertar l'interés, motivació i creativitat dels xiquets/es, els moviments es fan amb major fluïdesa.
- Percussió corporal.

Tots i totes sabem que, ara mateixa per la pandèmia mundial que estem vivint, treballar de manera conjunta amb professorat d'altres àrees és complicat, però no impossible. Per aquesta raó pense que aquesta relació interdisciplinària pot arribar a tindre èxit per tots els punts en comú que té la música amb l'Educació Física. En definitiva, pense que puc aportar noves idees de com realitzar una Unitat Didàctica on es treballa la percussió corporal com a eina per millorar la coordinació motriu de l'alumnat.

1.2. Introducció teòrica: estat de la qüestió

Carl Orff és el pedagog que comença a utilitzar la percussió corporal de forma més sistematitzada per tal d'unificar paraula i el moviment mitjançant la combinació de diferents plans sonors que inclouen esclafit de dits, palmades, cuixes i xafades principalment. És el primer autor que utilitza el cos com un instrument amb un ampli ventall de possibilitats sonores que fomenten el treball rítmic. La veu s'inclou com un timbre més que ajuda a interioritzar les estructures rítmiques a treballar.

En el mètode Orff (1963) la sistematització s'articula des de l'altures sonores d'agut a greu, donada la seua faceta de compositor. Ell té en consideració l'aspecte prosòdic de la paraula per a reforçar-lo amb la percussió corporal, amb diversos timbres sonors en funció als nivells de coordinació per capacitats motrius segons els diferents àmbits d'aplicació. Un dels seus objectius principals és instrumentació escolar dels diversos plans sonors corporals juntament amb els de la xicoteta percussió (d'altura indeterminada i/o altura determinada) i altres instruments (flauta). Per aquest motiu, una vegada treballada la qüestió de la paraula, arriba el moviment per a reforçar estructures rítmiques, compassos o frases. Aquests gestos sonors presenten potencialitats didàctiques com: el treball de la forma musical, interpretació de diferents ritmes, l'accés a la improvisació i acompanyament a diversos tipus de repertori. En conclusió, podem observar la manera en què els recursos de la percussió corporal són emprats de manera sistematitzada, encara que no arriba a ser l'eix del mètode.

La percussió corporal va tindre el seu auge progressiu des dels anys vuitanta del segle XX fins a l'actualitat des de diversos àmbits. Les primeres publicacions de Terry (1984) i Flatischler (1989) van marcar les primeres línies a tindre en compte en relació amb aquesta temàtica en la qual el cos començava a ser un instrument acústic, rítmic, tímbric i dinàmic. La proposta de Flatischler va ser més avançada en unir-ho amb els arquetips de Jung (2002) i tota la seua justificació psicològica. En aquest respecte l'interés pels jocs de coordinació infantil o els *Handclapping songs* es van desenvolupar tenint com a exemple les publicacions de Kartomi en 1980. De la mateixa manera observem l'interés en l'àmbit físic acústic (Repp, 1987) i des del punt de vista de la zoologia. Les publicacions de Fay (1989) ens parlen de l'ús de palmes i colps en el tòrax per goril·les com a manera de marcar els seus límits territorials. En la dècada dels noranta destaquen les publicacions de Moritz (1997), Reiter (1998) i Zimmermann (1999) i sobretot l'ús de la percussió corporal en els espectacles protagonitzats per Stomp i Mayumana, principalment. En la dècada de 2000 s'aporten noves línies en sistematitzar la percussió corporal mitjançant el mètode BAPNE (BAPNE és un acrònim i cada lletra significa una matèria específica que ajuda a fonamentar i codificar la metodologia: B: Biomecànica. A: Anatomia. P: Psicologia. N: Neurociència. E: Etnomusicologia), en el qual la percussió corporal deixa de ser exclusivament un recurs, per a ser eix del mètode i recurs del mateix a la llum de la literatura revisada.

Segons Javier Romero, el mètode BAPNE (2008b)¹ ofereix un altre plantejament perquè es fonamenta sobre la percussió corporal i en relació amb el desenvolupament de les intel·ligències múltiples. Sota l'acrònim BAPNE (Biomecànica, anatomia, psicologia, neurociència i etnomusicologia) vertebrada la metodologia entorn del ritme vivenciat a través de la percussió corporal, una sistematització específica fonamentada en relació amb diferents punts de vista:

PUNTS DE VISTA			
PSICOMOTRIU	NEUROLÒGIC	PSICOLÒGIC	ETNOGRÀFIC
Pràxies per imitació	Desenvolupament de l'atenció (focal, sostinguda, selectiva, dividida i alternant)	Desenvolupament de la intel·ligència intrapersonal	Coneixement de la percussió corporal en les diferents cultures
Dissociació psicomotora	Desenvolupament de la memòria	Desenvolupament de la intel·ligència interpersonal	Timbres sonors (usos, significats i funcions)
Desenvolupament del sistema propioceptiu	Planificació del moviment	Treball comunitari, en equip	Antropologia del moviment i antropologia del cos
Desenvolupament del sistema vestibular	Programació motora	Transmissió de valors	
Alternances motores	Tasques d'inhibició motora	Millora de la motivació	
Coordinació viso motora i oculomotora	Tasques de "Go no Go"	Desenvolupament de les formes d'assimilació a través del contacte amb les mans, peus i mirada	
Orientació dreta-esquerra		Activitats específiques per a dèficit cognitiu lleu: Alzheimer, Parkinson, Autisme, Asperger, etc.	
Coordinació estructurada per plans biomecànics			

¹ Percusión corporal e inteligencias múltiples. Actes de les VII Jornades de música. Barcelona: Universidad de Barcelona.

2. Metodologia

D'una banda, per poder transmetre tots els coneixements que volem ensenyar de llenguatge musical a l'alumnat, utilitzarem la metodologia Orff. Entre els objectius que volem aconseguir del mètode Orff, es troba: sensibilitzar als xiquets i xiquetes en els elements simples del ritme, pols, accent i llenguatge. També ens interessa d'aquesta metodologia el moviment corporal com a instrument musical i el llenguatge com a mitjà de comunicació a través de la paraula. Aquesta metodologia permetrà un aprenentatge significatiu on l'estudiantat ocuparà un paper actiu dins d'aquest i ens permetrà poder avançar de manera més coherent i eficaç durant el desenvolupament de la unitat didàctica.

D'altra banda, per poder traure-li tot el profit a la percussió corporal dins de l'aula, la metodologia que utilitzarem és clau, ja que pot determinar si realment millorem la psicomotricitat del nostre alumnat. Per aquesta raó, hem escollit una metodologia musical on la percussió corporal és la protagonista de l'aprenentatge musical i, juntament amb la paraula, conformen l'eix vertebrador de la metodologia. Aquesta metodologia, com hem comentat, s'anomena BAPNE i el seu autor és Javier Romero.

A través dels 5 pilars exposats anteriorment, Javier Romero justifica amb un enfocament cap a la neuromotricitat el paper del cos en l'estimulació cognitiva. Aquest mètode d'estimulació cognitiva, socioemocional, psicomotriu i neurorrehabilitativa està basat en la neuromotricitat. Empra la percussió corporal com a recurs didàctic focalitzat en la possible estimulació de les funcions cognitives i funcions executives.

L'objectiu principal és el desenvolupament de la "Intel·ligència Executiva". Les activitats del Mètode BAPNE® tenen com a objectiu principal el possible desenvolupament dels següents punts:

- Inhibir la resposta
- Dirigir l'atenció.
- Planificar i organitzar les metes.
- Treballar la flexibilitat cognitiva.
- Desenvolupar la memòria de treball.
- Emprar el control emocional per a una millora de l'acció.
- Maneig de la metacognició. Reflexionar de manera pausada sobre la nostra manera d'actuar i pensar a través de les activitats cooperatives.

De manera resumida, utilitzarem la metodologia BAPNE per millorar la coordinació motriu de l'alumnat que tindrem a l'aula i per mitjà de la metodologia Orff ensenyarem els conceptes de llenguatge musical que necessitem. Pensem que aquestes dues metodologies s'adeqüen als objectius que volem aconseguir en aquest treball d'investigació.

Finalment, per contextualitzar de manera general el lloc on posarem en pràctica la unitat didàctica, volem dir que els participants del projecte són els i les alumnes de les classes de 5é curs A i B del CEIP La Mediterrània d'Orpesa (Castelló). Els aparells i el material que utilitzarem estan esmentats en el pròxim punt del treball, ja que cada activitat de la proposta didàctica té el seu material específic. El procediment emprat per a poder veure resultats pel que fa a la coordinació és la creació d'una proposta didàctica. Aquesta inclou activitats progressives sobre la percussió corporal i la combinació de les diferents parts del cos per crear ritmes i entendre el seu propi moviment corporal.

3. Desenvolupament del treball

Per dur a terme la proposta didàctica que volem organitzar, distribuïrem les activitats per taules de manera que quede clar l'objectiu, els continguts, el material i l'avaluació de cadascuna.

Sessió 1: Aprenem els colps bàsics
Material: <ul style="list-style-type: none">
- El mateix cos.
Objectius: <ul style="list-style-type: none">
- Aprenentatge dels colps bàsics de percussió corporal.
- Motivar a l'alumnat amb l'explicació de la proposta didàctica que durem a terme.
Continguts: <ul style="list-style-type: none">
- Audició i reconeixement de ritmes regulars, polirítmies i ritmes lliures.
Explicació: Per a la primera sessió, mostrarem un vídeo de percussió corporal (Annex 1) per mostrar a l'alumnat què és i què es pot arribar a fer utilitzant només el nostre cos. A part, també farem alguna demostració per part del professorat. Seguidament, començarem a treballar els colps bàsics que utilitzarem durant les primeres sessions (Annex 2). Al final de la classe passarem unes preguntes per comprovar si els xiquets i xiquetes han entès tot el que hem explicat. (Annex 3)
Observacions: Si és possible, distribuïrem la classe en forma de semicercle per poder observar a tot l'alumnat.
Recursos: L'aula de música, dispositiu electrònic i projector.
Avaluació: Amb l'avaluació inicial sabrem quin és el nivell del qual partirem.
Propostes de millora: No cal posar-se en semicercle per veure al professor, només cal col·locar-se davant la taula. També hem inclòs l'explicació del concepte de polirítmia i hem realitzat una xicoteta mostra. L'avaluació ha sigut molt positiva, ja que quasi tot l'alumnat l'ha contestada correctament.

Sessió 2: El rei o la reina de la pista

Material:

- El mateix cos

Objectius:

- Treballar la coordinació motriu.
- Potenciar l'atenció auditiva i visual.
- Treballar l'expressió corporal.
- Assimilació dels diferents colps treballats en l'anterior sessió.

Continguts:

- Creació en grup de coreografies amb els elements del llenguatge musical treballats a partir de músiques d'estils variats.
- Audició i reconeixement de ritmes regulars, polirítmies i ritmes lliures.
- Experimentació i identificació de contratemps en cançons i peces senzilles.

Explicació: Aquest joc tracta d'imitació. En aquest cas, distribuïrem la classe per grups menuts i escollirem a una persona de cada grup que serà "el rei o la reina de la pista", aquesta es col·locarà davant de tot el grup en un lloc visible. El rei o reina haurà d'utilitzar (de més a menys restriccions), els tipus de colps de percussió corporal que hem treballat a l'última sessió. Les figures musicals que podran utilitzar seran blanques, negres i corxeres, amb els seus respectius silencis. La resta del grup haurà d'imitar els moviments, gestos o sorolls que ell o ella faça. Es pot repetir totes les vegades que vulguem per tal que tots puguem ser "el rei o la reina de la pista". Per realitzar el canvi de rei o reina, el professorat serà qui avisarà als grups depenent de l'evolució de cadascun.

Observacions: Hem de disposar d'un gran espai per a poder realitzar l'exercici correctament.

Recursos: L'aula de música, el gimnàs o el pati.

Avaluació: Anirem observant per grups i farem una rúbrica (Annex 4) on s'avaluen els ítems més importants de l'activitat.

Propostes de millora: Es poden incloure moltes variants al joc de manera que quede un poc més complets i l'alumnat se senta més actiu en el procés d'ensenyança-aprenentatge. És una activitat que a l'hora de dur-la a la pràctica requereix concentració i establiment d'un ordre seqüencial dels sons, és a dir, qui realitze la seqüència de sons ha de tindre clar que no ha de fer molts. Així, quan acabe, la resta del grup pot tindre més facilitat per a imitar i entendre els moviments. D'aquesta manera el joc és més fluid. Una vegada el joc ja està més avançat, són

ells i elles qui van canviant el rol de rei/reina de la pista. L'avaluació està prou encertada pel que fa als ítems a valorar.

Sessió 3: Director/a d'orquestra

Material:

- El mateix cos.

Objectius:

- Aprenentatge dels colps bàsics de percussió corporal.
- Incrementar la llibertat d'expressió.
- Fomentar el treball en equip per a treballar diverses habilitats.
- Aprendre nous ritmes depenent de la imaginació de cada xiquet.
- Diferenciar les notes que toca el director de l'orquestra.

Continguts:

- Audició i reconeixement de ritmes regulars, polirítmies i ritmes lliures.

Explicació: Per a aquesta activitat intentarem variar els grups si la normativa COVID ens deixa. Igualment, ens posarem en grups tan separats com siga possible per a no molestar-nos entre nosaltres. Es posa al grup en cercle mirant cap a l'interior mentre que un membre del grup es queda fora. Es nomena a un director o directora d'orquestra sense que el jugador que ha quedat fora se n'adone. El director o la directora de l'orquestra marcarà un ritme (el ritme ha de ser fàcil, utilitzant per exemple negres o corxeres) i els altres hauran d'imitar-ho. Perquè tothom treballa sobre la mateixa pulsació, el professorat prepararem un metrònom i el canviarem per variar la pulsació. La funció de l'alumne/a que es queda fora és endevinar qui és el director o directora. Ell o ella haurà d'anar canviant el ritme sense que qui està buscant s'adone que és ell o ella el/la director/a, la resta d'alumnes hauran de seguir. L'activitat acaba una vegada s'endevine qui és la persona que està canviant el ritme. Els i les alumnes aniran canviant per endevinar, igual que canviarà el director/a.

Observacions: La clau del joc és que el ritme ha de ser constant, així la resta d'alumnat té temps de canviar ràpidament.

Recursos: Algun dispositiu per tenir preparat el metrònom i poder escoltar-lo pels altaveus.

Avaluació: Prendrem nota dels directors o directores que més aguanten al cercle (sobre un minut), per a després valorar-los positivament.

Propostes de millora: Alguns alumnes ja havia jugat prèviament a un joc similar a Educació Física, per aquest motiu va facilitar la seua comprensió. Faltaria incloure una premissa al joc que és: qui ix fora del rogle, té un nombre limitat d'intents per encertar (depèn del nombre de participants, en el meu cas als grups de cinc tenien dos intents), ja que si no fora així, no tindria sentit. Si no ho encerte, torne a separar-se del cercle i la resta de grup canvia de director/directora d'orquestra. El metrònom no funciona perquè cada grup funciona al seu ritme.

Sessió 4 i 5: Creem la nostra partitura amb percussió corporal

Material:

- El propi cos.
- Targetes de les parts del cos i plantilla de la partitura.

Objectius:

- Aprenentatge dels colps bàsics de percussió corporal.
- Pràctica i assimilació dels diferents colps que cal fer amb el cos.

Continguts:

- Audició i reconeixement de sons de percussió corporal.

Explicació: En aquestes sessions treballarem la part més imaginativa de l'alumnat. La idea és, mitjançant unes plantilles, que l'alumnat haurà de crear la seua pròpia partitura de percussió corporal. Per poder dur a terme aquesta activitat, utilitzarem material manipulable que prepararem amb anterioritat:

- Partitura per a interpretar amb percussió corporal. Es poden fer amb ritmes independents, ordenant-los en diferents seqüències o bé a manera de polirítmia. (Annex 5) Aquesta part la realitzaran durant la primera sessió i ho treballarem per grups.
- La segona part, amb plantilla en blanc, la classe crearà la seua partitura de percussió corporal per equips. A part, l'alumnat també podrà experimentar amb el seu cos i posar nous colps que no estiguen a la plantilla. (Annex 6) Aquesta segona part la treballarem durant la segona sessió de l'activitat.

Observacions: Cal preparar el material abans de la classe (retallar i plastificar els diferents colps que anem a treballar).

Recursos: No necessitem cap recurs tecnològic.

Avaluació: Utilitzarem també la rúbrica de l'annex 4 per valorar aquesta activitat.

Propostes de millora: La primera part ha funcionat molt bé. Hem treballat bones dinàmiques, han tocat alhora una combinació per cada grup i finalment han provat a percutir tota la partitura. La segona part també ha funcionat bé. Han anat treballant les seqüències que ells i elles han creat per files fins que han tingut tota la partitura. A la part final han creat ells dos sons nous amb el cos que han escrit i practicat. Potser haguera sigut millor deixar lliure tota l'última fila de l'activitat perquè experimentaren un poc més.

Sessió 6: Ritmes bàsics (I)

Material:

- El mateix cos.

Objectius:

- Aprenentatge de ritmes binaris i ternaris de percussió corporal.
- Millorar la coordinació mans - peus.

Continguts:

- Creació en grup de coreografies amb els elements del llenguatge musical treballats i a partir de músiques d'estils variats.

Explicació: En aquesta sessió ja començarem a sincronitzar els moviments assimilats en les anteriors sessions per tocar els nostres primers ritmes. Aquesta activitat durarà dues sessions, per a treballar de manera més pausada i poder acoblar aquests ritmes bàsics a cançons actuals. En aquesta primera sessió, aprendrem els ritmes bàsics de pop (4/4), ska (2/4). Una vegada els tinguem clars, provarem els diferents ritmes posant algunes cançons que s'acoplen als ritmes treballats. La idea és que també se n'adonen que no tots els ritmes ens valen per a totes les cançons. Per a finalitzar la classe, proposarem a l'alumnat que pense en algun estil musical i prepararem un ritme per a la pròxima classe.

Observacions: Cal anar revisant que tot l'alumnat realitzi correctament el moviment i preparar el projector amb anterioritat per poder visualitzar de manera més gràfica la seqüència de moviments.

Recursos: Projector, dispositiu amb internet.

Avaluació: Durant la pròxima sessió, anirem agafant a l'alumnat per separat i anotarem com realitza els ritmes apresos.

Propostes de millora: Amb una mostra visual del ritme no és suficient, ja que alguns xiquets i xiquetes els costa més coordinar els moviments. Per aquesta raó, una possible solució és escriure el ritme per parts a la pissarra i treballant temps per temps, és a dir, de manera vertical i no horitzontal. Una altra solució que ha funcionat és treballar les parts del cos separades i anar sumant-les a poc a poc.

Sessió 7: Ritmes bàsics (II)

Material:

- El mateix cos.

Objectius:

- Aprenentatge de ritmes binaris i ternaris de percussió corporal.
- Millorar la coordinació mans - peus.

Continguts:

- Creació en grup de coreografies amb els elements del llenguatge musical treballats i a partir de músiques d'estils variats.

Explicació: En aquesta sessió ja començarem a sincronitzar els moviments assimilats en les anteriors sessions per a formar els nostres primers ritmes. En aquesta segona sessió, aprendrem els ritmes bàsics de reggae i el ritme de l'estil musical més votat de l'última sessió. Una vegada els tinguem clars, provarem els diferents ritmes posant algunes cançons que s'acoplen als ritmes treballats, tant els d'aquesta classe com els anteriors. És interessant que també s'adonen que no tots els ritmes ens valen per a totes les cançons.

Observacions: Cal anar revisant que tot l'alumnat realitzi correctament el moviment i preparar el projector amb anterioritat per poder visualitzar de manera més gràfica la seqüència de moviments.

Recursos: Projector, dispositiu amb internet.

Avaluació: Rúbrica. En aquesta sessió anirem agafant per grups a l'alumnat i els farem reproduir algun dels ritmes per anar comprovant l'assimilació de coneixements (Annex 7).

Propostes de millora: Aquesta segona sessió té un funcionament més fàcil, ja que l'alumnat ja sap com és la dinàmica de treball. Com que els xiquets i xiquetes han escollit l'estil musical que han volgut, s'han sentit més participatius de l'activitat i s'han motivat per voler aprendre ritmes nous. Cal utilitzar les mateixes tècniques utilitzades en la sessió anterior perquè puguin entendre bé els colps i moviments de les parts del cos.

Sessió 8: Tik Tok (I, II i III)
<p>Material:</p> <ul style="list-style-type: none"> - El mateix cos. - Tauletes digitals o qualsevol dispositiu amb càmera per gravar.
<p>Objectius:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Combinar els coneixements assimilats sobre percussió corporal. - Creació d'una coreografia combinada amb percussió corporal. - Creació d'un hàbit de treball independent per grups.
<p>Continguts:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Creació en grup de coreografies amb els elements del llenguatge musical treballats a partir de músiques d'estils variats.
<p>Explicació: L'aplicació Tik Tok està a l'ordre del dia actualment i tot l'alumnat coneix alguna de les coreografies breus que es ballen junt amb la música. En aquesta activitat que ens ocuparà les últimes sessions de la unitat didàctica, treballarem per grups i escollirem un tiktok per grup. Cada grup haurà de combinar la coreografia del tiktok amb alguna seqüència rítmica de percussió corporal. En aquesta primera sessió farem el plantejament del tiktok, cada grup escollirà el seu i prepararem un guió de què cal fer i algunes idees de ritmes combinats. En la segona sessió, seguirem treballant i començarem a practicar totes les idees que s'han anat plantejant per poder arribar al que serà el seu tiktok definitiu. En l'última sessió, com cada alumne té tauleta digital, els direm que es graven un vídeo amb tot el tiktok sencer. Seguidament els veurem tots i totes junts.</p>
<p>Observacions: Haurem de fer una selecció prèvia de possibles tiktoks adients, sobretot per les lletres de les cançons (Annex 8).</p>
<p>Recursos: Projector, dispositiu amb internet.</p>
<p>Avaluació: El vídeo final que realitzarem serà el seu projecte grupal final, el qual avaluarem juntament amb totes les altres notes per poder posar una nota final.</p>
<p>Propostes de millora: és interessant tindre algunes idees preparades per a donar als grups que més els costa a l'hora de pensar i separar els passos per poder seqüència. Si el dia que preparen els passos no graven el vídeo, cal apuntar-se els passos a la llibreta, perquè si no ho tenen apuntat se'ls pot oblidar fàcilment.</p>

4. Conclusions

Per concloure el meu treball d'investigació parlaré primer del que han sigut els resultats de la proposta didàctica i després donaré la meua opinió sobre l'experiència que he viscut des de dins.

D'entrada, cal dir que la participació de l'alumnat de les dues classes de cinqué curs ha estat completa. Tota la classe ha gaudit de les activitats proposades i inclús ha proposat variacions que han millorat l'experiència del joc. Sí que és cert que hi ha activitats que han funcionat millor i d'altres que pitjor, però per a això estan les propostes de millora. D'aquesta manera, qui utilitze aquesta proposta didàctica a posteriori pot no cometre els errors que jo he tingut. Compte! Amb això no vull dir que ho haja fet malament, els resultats de l'alumnat han sigut satisfactoris en un 94'74%. D'un total de 38 alumnes de cinqué, només dos no presenten signes notables de millora de la coordinació motriu des que vam començar amb la proposta didàctica.

Per seguir comentant la valoració de la proposta didàctica, si hauria d'escollir la millor activitat i la pitjor de tota la proposta, l'activitat que va costar més tant a l'alumnat com a mi va ser "El rei/reina de la pista" perquè l'alumnat acabava molt prompte d'imitar i moltes vegades hi havia prou de soroll a classe, la qual cosa dificultava un poc la seua escolta activa. Contràriament, van saber mantenir la intensitat adequada dels colps i el to de veu relaxat que va ajudar a fer que l'activitat funcionara de manera més correcta. D'altra banda, com era d'esperar, Tik Tok ha sigut l'activitat estrella de la proposta. És la millor activitat que hem proposat a classe, l'alumnat ha estat motivadíssim perquè està relacionat amb un tema d'actualitat que ells i elles viuen cada dia. El fet de donar recursos per poder incloure innovacions als seus vídeos va interessar molt a la classe, per la qual cosa estava motivada a més no poder. És cert que avui dia l'aplicació està de moda, però en un futur, aquesta activitat es pot seguir realitzant de manera que es pot recrear una cançó amb percussió corporal i moviments. Això és possible gràcies a la seqüenciació en parts de la mateixa i la distribució de les parts als grups corresponents. Posteriorment es poden ajuntar totes les parts i mostrar la cançó sencera.

És difícil expressar en paraules tot el que he sentit durant l'aplicació a l'aula de la proposta didàctica. No sé si ha sigut perquè estava ensenyant un tema que m'agrada molt o perquè ha sigut impactant per a l'alumnat mostrar tot el que podia ensenyar-li. No obstant això, estic convençut que el treball d'investigació ha estat un procés de maduració per a mi, una experiència inoblidable tant en l'àmbit educacional com en l'àmbit més personal. Que l'alumnat et pare als passadissos de l'escola preguntant-te "quan anem a fer la pròxima classe de percussió corporal?" o "he buscat informació sobre el que ens vas dir i he après a fer aquests moviments", només pot significar una cosa i pense que no és precisament roïna. Tinc la sensació que amb açò acaba una etapa molt important per a mi, però realment tot acaba de començar. Com bé diuen: "una vegada entres a la professió de ser mestre/a, mai deixes de ser-ho" i cada volta pense que estic més preparat per a convertir-me en el que vull ser. Mestre de música.

5. Bibliografía

- Fay, M. (1989). Hand-clapping in western lowland gorillas. *Mammalia*, Vol 53, 457– 482. DOI: 10.1515/mamm.1989.53.3.457.
- Flatischler, R. (1989). *Die Vergessene macht des Rhythmus*. Synthesis Verlag. Essen.
- Jung, C. (2002). Volumen 9/1: Los arquetipos y lo inconsciente colectivo. Editorial Trotta.
- Kartomi, M. (2014) Concepts, Terminology and Methodology in Music Performativity Research, *Musicology Australia*, 36:2, 189-208, DOI: [10.1080/08145857.2014.958268](https://doi.org/10.1080/08145857.2014.958268)
- Moritz, U. (2000). *Body - Beat. Body percussion und trommeln*. Berlin.
- Orff, C. (1963). *Music for Children (Orff-Schulwerk)*. Germany: Schott Musik International.
- Repp, B. (1987). The sound of two hands clapping: An exploratory study. *Journal Acoustic Society*, Vol 81, 1100–1109.
- Reiter, G. (1998). *Body percussion 1*. Rum/Innsbruck: Helbling.
- Romero Naranjo, F. J. (2008a). Percusión corporal en diferentes culturas. *Música y Educación*, 76(4):46-97.
- Romero Naranjo, F. J. (2008b). Percusión corporal e inteligencias múltiples. Actes de les VII Jornades de música. Barcelona: Universidad de Barcelona.
- Romero Naranjo, F. J. (2008c). Método BAPNE: percusión corporal en diferentes culturas. 10 DVD-Rom. España: Body music – Body percussion Press.
- Romero Naranjo, F. J. (2008d). Bodymusic-Bodypercusión: ritmos de rock, funky, reggae y samba con percusión corporal y su aplicación didáctica. En: *Percepción y expresión en la cultura musical básica*. Madrid: Ministerio de Educación.
- Romero Naranjo, F. J. (2011a). BAPNE: Body percussion, Theoretical practical foundation. Vol 1. Barcelona: Body music – Body percussion Press.
- Romero Naranjo, F. J. (2011b). BAPNE: Body percussion, Theoretical practical foundation. Vol 2. Barcelona: Body music – Body percussion Press.
- Romero Naranjo, F. J. (2011c). BAPNE: Body percussion, Theoretical practical foundation. Vol. 3. Barcelona: Body music – Body percussion Press.
- Romero Naranjo, F. J. (2012). Percusión corporal y lateralidad. Método BAPNE. *Música y Educación*, 91(3): 30-51.

Romero Naranjo, F. J. (2013a). Percusión corporal en Indonesia y Sudáfrica: recursos para el aula. *Música y Educación*, 93(1): 38-47.

Romero Naranjo, F. J. (2013b). Criterios de evaluación en la didáctica de la percusión corporal – Método BAPNE. *Educatio Siglo XXI*. Vol 31.1.

Terry, K. “Body-Music”. *Percussiv Notes*, Vol. 23, N° 1, 1984. USA

Zimmermann, J. (1999). *Die Welt der Körperpercussion*. Fidula Verlag.

6. Webgrafia

Acadèmia Valenciana de la Llengua. (s.f.). Ritme. A *Diccionari normatiu valencià*. Recuperat 12 de maig de 2021, de <https://www.avl.gva.es/lexicval/>

Document pont de l'àrea d'Educació Artística: Música. (2021). Recuperat 27 de desembre de 2020, de https://mestreacasa.gva.es/c/document_library/get_file?&folderId=500012054295&name=DLFE-609302.pdf

7. Annexos

Annex 1 https://www.youtube.com/watch?v=B2Uclale2xE&ab_channel=Eliaskydancer

Annex 2

AVALUACIÓ INICIAL

NOM:

CURS:

DATA:

1. Com s'anomena la companyia artística del vídeo de percussió corporal que hem vist?

2. Amb quina part del cos anem a fer dons sons diferents? Perquè?

3. Amb quina part del cos associem el bombo? Perquè?

4. Quants sons diferents anem a utilitzar de moment?

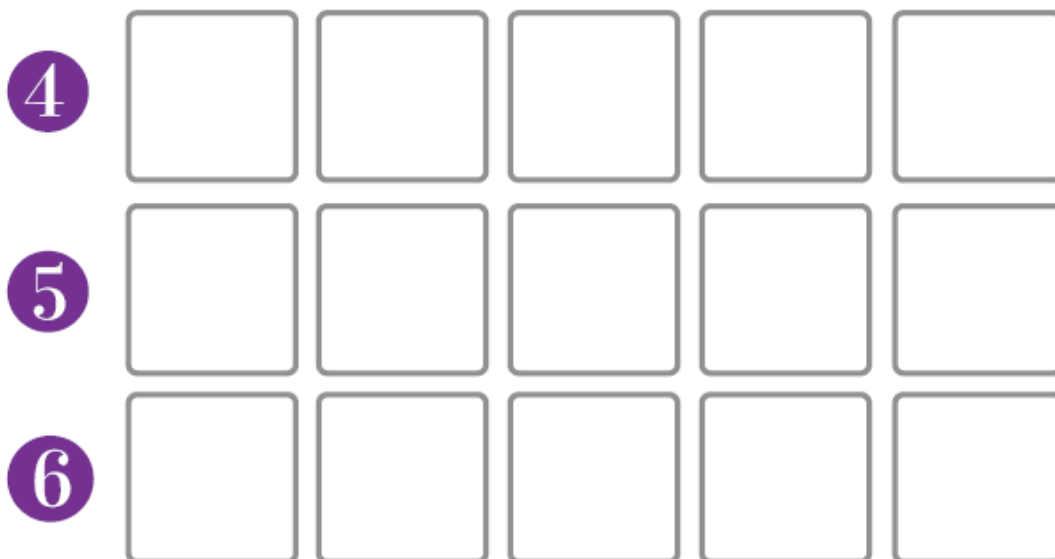
RÚBRICA REI/REINA DE LA PISTA				
NOM:		CURS:		
ÍTEM A VALORAR	INSUFICIENT (0-4)	BÉ (5-7)	EXCEL·LENT (8-10)	PUNTUACIÓ
Coordinació	No és capaç de provar per si mateixa una combinació	Imita alguna seqüència que ha fet algú anteriorment	Prova combinacions noves de diferents sons a la vegada	
Actitud	No vol posar-se al capdavant o no participa	Té vergonya i a vegades li costa ser rei/reina	No té cap problema ser rei/reina i té clar el que cal fer	
Aspectes musicals	Les combinacions que utilitzi careixen de pulsació i és impossible d'imitar	Les combinacions rítmiques a vegades no acaben de tindre sentit musical	Les combinacions rítmiques concorden amb el que hem treballat i tenen sentit musical	
Originalitat	No prova ningun so nou	Prova algun so nou però a vegades no funciona	Prova colps amb alguna part del cos nova i funciona de manera correcta	
ANOTACIONS:				

PERCUSSIONÓ CORPORAL

CREA LA PARTITURA PER A PERCUSSIONÓ CORPORAL

Annex 7

RÚBRICA RITMES BÀSICS			
ALUMNE/A:	MILLORABLE	EN PROCÉS	ASSIMILAT
POP	Encara ha d'invertir hores en l'assimilació dels moviments per separat	Realitza el ritme amb mans i peus però en algun moment creua el ritme	Manté una pulsació constant i seqüència dels colps correctament
SKA	No coordina les mans	És capaç d'executar el ritme amb les mans però li costa mantindre'l més de dos compassos	Entén el moviment i el realitza sense dificultat a l'hora de mantindre'l durant un període de temps
REGGAE	No coordina bé les mans amb els peus	Li costa entendre el contratemps però realitza el ritme de manera correcta	Entén que el colp dels peus cau a contratemps i el realitza sense problemes
RITME ESCOLLIT PER LA CLASSE			

Annex 8

- [Alegria - El Diluvi](#)
- [Caminem lluny - Doctor Prats](#)
- [El dia de la victòria - Buhos](#)
- [Músic de carrer - Txarango](#)
- [Si tu vols - Auxili](#)
- [The bright side - Stay homas](#)
- [Volcans - Buhos](#)